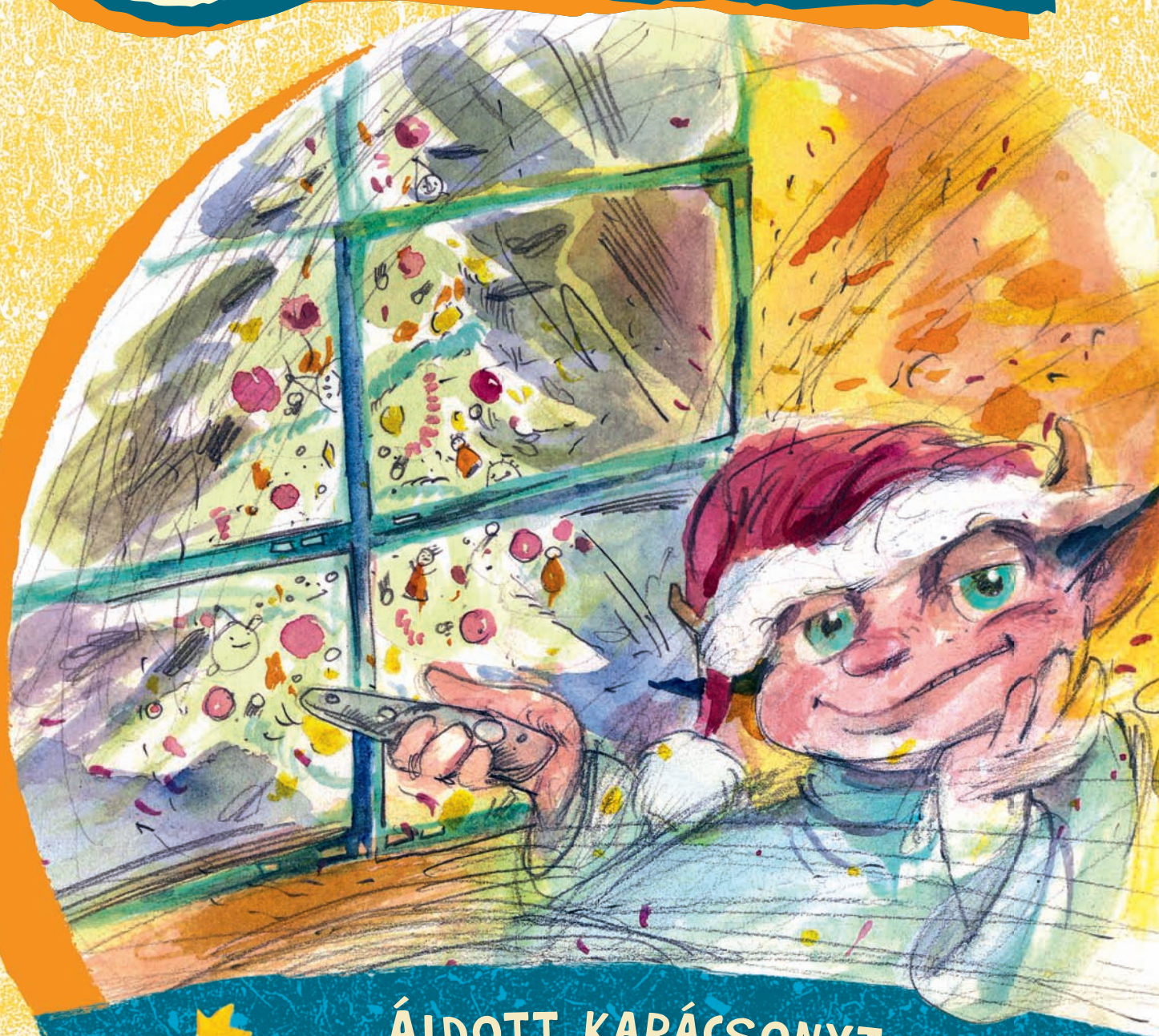

2018. december

imborá

kíváncsi diákok lapja

ÁLDOTT KARÁCSONYT,
BOLDOG ÚJ ÉVET ÉS...
IZGALMAS VAKÁCIÓT!

Küldj egy **szelfit**

kedvenc **olvasmányoddal!**

Várjuk kedvenc olvasmányoddal készült szelfidet
a Cimora Facebook-oldalán!

Cimora - kíváncsi diákok lapja

Ha még nem tetted, **kedveld az oldalt**, és **küldd el a fotódat!**

Januárban indul a Cimora Kaláka Pályázat
FŐDÍJ:

részvétel a nyári Cimora-táborban

Cimora

CIMORA – 2018. december, XXIX. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimora árát a Cimora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
CIB IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimora,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edó,
Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre,
Vetrő-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István illusztrációja.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimora Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Cimora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimoramail@gmail.com / Web: www.cimora.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megye
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

Tartalom

Cimbirodalom

Versbe bújva játszani

Interjú GRYLLUS DÁNIELLEl, a KALÁKA együttes vezetőjével 4. oldal

CZILLI ARANKA

Lélektájak úti versei

felismerés; Dal a gondtalanságról; Karácsony; Január elején 7. oldal

BERNARD FRIOT

Sietős történetek

Találkozás; Miklós és Szent Miklós (Szócs Imre fordításai) 8. oldal

LACKFI JÁNOS

Nem kötelező irodalom (7.)

Petőfi rulez! 9. oldal

ALEXANDRU MUȘINA prózaversei

Dáktör Niku különvilágában 10. oldal
(Szonda Szabolcs fordításai)

Edóságok

GERGELY EDÓ rovata

Adventi ébresztő 11. oldal

Cimbirodalom

BERSZÁN ISTVÁN

Angyalok meséi 12. oldal

Szín-tér

VETRÓ-BODONI BARNABÁS rovata

Üzenet egy értőbb kor emberének

A Szín-téren: Hilma af Klint (1862–1944) 16. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Advent jelképei és hagyományai 18. oldal

Olvasólámpa

JAKAB VILLÓ HANGA rovata

Otthon a természetben

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Téli segítség, tavaszi hála 26. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 27. oldal

Hogyan keltek fel időben az emberek

az ébresztőóra feltalálása előtt? 28. oldal

Keresztrejtvény

FORRAI TIBOR rovata 30. oldal

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA rovata 31. oldal

Versbe bújva játszani

Interjú Gryllus Dániellel, a Kaláka együttes vezetőjével

Ahogy az igazi vers – Kányádi Sándort idézve, akinek neve többször felmerül az alábbi beszélgetés során –, akár a lábbeli, ha a gyerek nőttére veszik, olyan, hogy életetek végéig, nagyanyó-, nagyapókorotokig nőhettek bele, és soha nem nővitek ki... a Kaláka-dalok is ilyenek: hallgatja kisgyermektől nagyszülőkorúig mindenki.

Szabad-e bejönni ide betlehemmel? címmel érkezik az 50. születésnapját ünneplő Kaláka együttes tizenegy napos erdélyi adventi turnéra: templomokban, iskolákban, hangversenyteremben és szabadtéren is fellépnek 2018. december 7. és 17. között, Szatmárnémetitől Brassóig tizenegy városban. Amikor Gryllus Dániellel telefonon interjút készítettünk a koncertkörút előtt, felidézte: „Visszagondolva az ötven év kapcsán, most, hogy készülünk Erdélybe: 1981-ben éppen tizenegy napot töltöttünk ott, és nagyon fontos napok voltak ezek a Kaláka életében.”

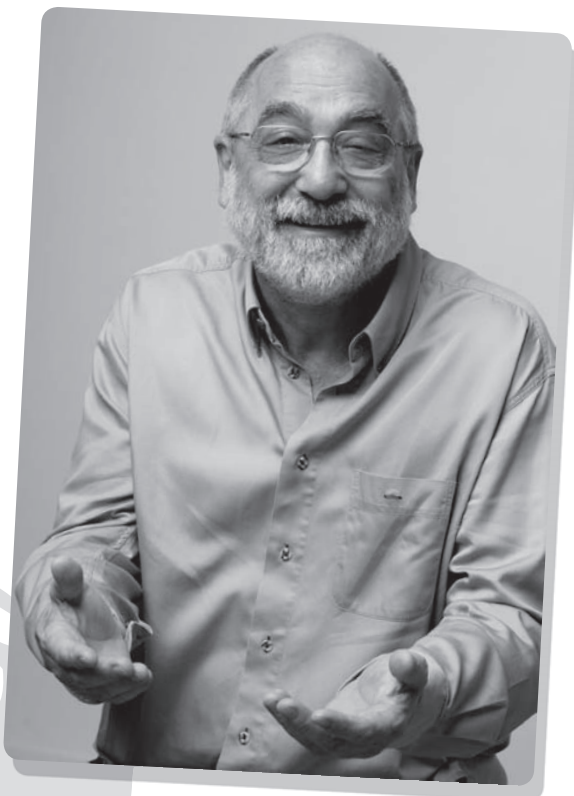

– Majdnem ötven év vers és zene szolgálatában: felidézne – a mintegy ezer közül – az első dal születését, hogyan kezdődött a megzenésített versek és a Kaláka közös útja?

– Az első dalunk... ebben az a furcsa, hogy majdnem két évvel a Kaláka születése előtt Mikó István írta az első dallamot. Már hamarabb énekeltünk verseket gitárkísérettel, mint hogy megalakult volna az együttes. Az *Éjszaka* című Radnóti-vers volt az első, amit elénekeltünk. Az első koncertünkön szerepelt még Csokonai, Arany János, Weöres Sándor és talán József Attila is... Persze, elég hamar bővült a repertoár, ők voltak az elsők.

– A dallam és vers az ösköltészet korában egy töről fakadt, és bár az idők során különváltak, a Kaláka színpadán újjászületik a szimbiózisuk. Mit ad hozzá ma a dallam a vershez?

– A verseket eredetileg éneklésre szánták. Kányádi Sándor bácsi mondta rólunk, meg egyáltalán, az énekelt versről, hogy ez a műfaj visszahelyezi a költészetet a homéroszi jogaiba – amikor még, gondoljunk például a

görög drámák kórusaira, énekelték a szöveget, nem prózában mondták.

A népköltészetben ugyanarra a dallamra énekelnek más szövegeket is, egyszer talán karácsonyit, egyszer szerelmezt, egyszer altatót vagy bánatosat... Ugyanígy működik a másik irányban is ez, a szöveg átmehet egy másik dallamra. Nem feltétlenül olyan szoros az összeköttetés, hogy nem lehet változtatni. A népzene, a népdal tulajdonképpen az énekelt vers őse, de a költők is sokszor dallamra írták a verseket. Balassi még oda is írta mindig, hogy erre vagy arra a nótára... ezek az ő korában akkora slágerek voltak, hogy mindenki tudta, hogyan szólnak; ma már irodalom- és zenetörténészek nyomozzák ki, hogy milyen dallamra írta egy-egy versét. De így írt Csokonai, Petőfi, sőt, a mi korunkból Weöres Sándor is nagyon sok versét írta dallamra.

Mi tulajdonképpen ugyanezt végezzük, csak éppen a másik irányban: olvasunk egy verset, és, Kányádi Sándor bácsit idézve, aki szerint a legjobb dalaink ilyenek: kimuzsikáljuk a versből a benne lévő eredeti dallamot. Erre nagyon büszkék vagyunk, mert úgy érezzük, az a jó

Kaláka-dal, amikor találkozik a kettő, nem kell kompromisszumot kötni, létrejön az ősi, szerves kapcsolat.

– Százharmincnál is több költő verseit zenésítették meg, többükkel is közeli viszonyban voltak, vannak.

– Nálunk idősebb költők, akikkel még a kezdetekkor találkozhattunk, és már nincsenek köztünk, Vas István és Tamkó Sirató Károly. Weöres Sándorral nagyon jó kapcsolatunk alakult ki, mindig elmentünk hozzá megmutatni a dalt. Ő nem volt nagyon kritikus alkat, egyszer érdekes módon pedig azt mondta, amikor változtatni kellett valamit: adjátok csak ide azt a verset! És áthúzott két sort az *Első szimfóniában*, és írt helyette másikat. Kányádi Sándor bácsival, mint atyai jó barátal, olyan volt a kapcsolatunk, sokat utaztunk együtt, Nagyalambfalván, szülőfalujában is jártunk. Mindig nagy élmények voltak a vele együtt töltött percek, órák, napok. De a költőkkel való viszonyunk eleven a mai fiatalabb nemzedékkel is, Lackfi János, Varró Dani, Szabó T. Anna és a többiek verseit is énekeljük.

– A négy évvel ezelőtt megjelent erdélyi kortárs gyermekvers-antológia, a *Ragyog a mindenség* mellé *Kaláka-lemez* is készült, ekkor több erdélyi költő versét is megzenésítették.

– Az ötlet a csíkszeredai Guttenberg Kiadó vezetőjétől, Tözsér László barátunktól eredt, aki régóta készült az erdélyi gyermekvers-antológia kiadására, együtt egy Kaláka-CD-vel. Mi ráálltunk, és most nagyon büszkék

vagyunk rá, minden gyermekkoncertünkön elhangzik egy-két dal a *Ragyog a mindenség* albumról. Nagyon örülünk, hogy huszonnégy erdélyi költő van a repertoárunkon azokon kívül, akik addig is voltak, sok újdonságot rejtett ez a munka.

A Kaláka ötven éve

1969. november 6-án alapította Budapesten Gryllus Dániel és Mikó István, és már az első próbán csatlakozott hozzájuk Gryllus Vilmos, néhány hónappal később pedig Radványi Balázs. Ugyanazon év decemberében léptek először színpadra, de első nagylemezükre sokáig kellett várni: 1977-ben jelent meg *Kaláka* címmel. Mikó István 1973-ig volt az együttes tagja, akkor vették fel a Színművészeti Főiskolára. Huzella Péter húsz éven át, 1975-től 1995-ig játszott a zenekarban, a mai felállás 1996-ra alakult ki:

Becze Gábor: nagybőgő, gitár

Gryllus Dániel: furulyák, citera, pánsíp, klarinét, tárogató

Gryllus Vilmos: cselló, gitár, charango, koboz, doromb

Radványi Balázs: mandolin, 12 húros gitár, ukulele, cuatro, brácsa, kalimba.

Verseket énekelnek, népzenei játszanak saját feldolgozásban. Muzsikájuk sokszínű, a versekből következően összetett stílusú. Az egyéni hangzást a négy énekhang, a klasszikus és népi hangszerek együttes játéka

adja. A Kaláka együttes 2000. március 15-én, 30 éves jubileuma alkalmából Kossuth-díjat kapott, 2004-ben Prima Primissima kitüntetést, 2014-ben pedig Magyar Örökség Díjat.

- Ha tizenéves közönség előtt lépnek fel, másként kell színpadra állni?

- Tegnap Szegeden jártunk, és egy József-Attila estet játszottunk gimnazistáknak. Ez „nehéz” közönség, valóban. Gyerekeknek játszani könnyű, idősebbeknek, felnőtteknek szintén, könnyen kialakul a befogadó közeg, de ez a korosztály más: éppen átállnak, már nem gyerekek, még nem felnőttek. Arra vigyázunk ilyenkor, derüljön ki, hogy nem nézzük gyerekek őket. Először néhány komolyabb dallal kezdjük, Ady, József Attila. És amikor ezt már letettük az asztalra, utána jöhet a Három szék-láb, a Fakatona... boldogan emlékeznek a gyerekkorukra.

- Mit tanácsolna a fiatal zenészeknek, diáknak, aki vers-éneklésre, -megzenésítésre adja a fejét? Hogyan találja meg a vershez a dallamot, minden vers megzenésíthető-e?

- Ízlelgesse a verset, gondoljon arra, a költő vajon éppen milyen hangulatban hozta ki magából ezeket

a ritmusokat, sorokat. Próbálja azt játszani, mintha ő lenne annak a költőnek a zenei megfelelője - ha lehet ilyennt mondani. Latinovits Zoltánnak, akivel szintén volt szerencsénk ennek az ötven évnek az első évtizedében néhány előadást közösen játszani, volt egy mondata, amit többször is hallottam tőle: A vers is színház, ahol a költő a szerep. És ő ezt nagyon át tudta élni. Nem minden színész számára evidens ez, alkat kérdése, de Latinovits Zoltán olyan színész volt, aki valóban élte is a verseket. Aki verséneklésbe kezd, azon gondolkodjon, hogy a költő vajon mit tartana fontosnak, és ne próbálja megúszni azzal, hogy ráhúzza egy dallamra, ami nem is biztos, hogy a vers alapján jutott eszébe. Hanem ellenkezőleg: próbáljon belebújni a versbe, és onnan elindítani a dallamot.

Kérdezett: Farkas Kinga

Fotók: Raffay Zsófi

Szabad-e bejönni ide betlehemmel? Becze Gábor, Gryllus Dániel, Major Gábor, Radványi Balázs

CZILLI ARANKA

felismerés

szárnyat bontott és elszállt bennem
a gyermek
akinek megálmodtak
a felnőttek

s hogy voltam
hogy vagyok
nem döntésük
nem vágyakozásuk ereje

csak kinyílt a nemlétező ajtó
s besétált rajta a hívatlan holnap

Dal a gondtalanságról

Mint egy pár szárnyra
hátára dőlnek az időnek
szálljon velem
az ismeretlenbe

mint aki tudja
bármerre járna,
otthonra talál
magában
nincs úttalanság
csak bizalom

tudván
hogy rám vár minden táj-
és boldogságfogalom

úgy kéne élnem
lábat lógatón -

Karácsony

Idén nem zajos
vendégseereg.
A fára nem aggatunk
gagyit kínai égőket.
Nem sült kalács,

nem fő disznósülök,
ropogós, decemberi hideg lesz.

De ha úgy döntök,
hogy hozzád megszületek,
magadhoz öleled ázott

angyaltestem?
Befogadod, kisimítod
ránkos gyermeklelkemet,
míg elhiszi és megtanulja:
az, hogy él - maga az Ünnepe?

Január elején

- P. S. reloaded -

Már hullnak a fáról a száraz tűágak,
már zöldell a szőnyeg a ház közepén,
de látod amottan a cukorkapapírt?
Már angyalhaj takarja el régi ízet.
Még fekszik alatta a laptop doboza,
benne hever a garanciapapír,
de mit sem ér az, ha nincs vele nyugta,
az angyal gondosan eltünteté azt.

Oh mondd, ha elapad tanári fizetésem,
s a nyugdíj nem futja csilivilire,
karácsony vagy böjt lesz majd a december?
S rábírhatsz-e majdan egy gazdag pasi pénze,
hogy elfelejtsd az itthoni ünnepeket?

Elmúl a karácsony, eliramlik szilveszter,
jőjj gyermekem, ülj az ölembe ide,
ki ma cuccos laptopért vered magad földhöz,
holnap nem akarsz-e majd luxuskocsit?

Ha elviszed egykor a stafíringod messze,
karácsonyra tőled okos kütyüt kérek.
Én legyaloglok érte a postára szépen,
reggel korán s onnan kiveszem azt.
Megtanulok rajta mindenféle trükköt,
s ha jönnek a decemberi ünnepnapok,
majd szkájpolunk, csetelünk s boldog lesznek.

Lélektájak úti versei

„Jellemzője az őszinte hang, a leírt események, gondolatok, érzések plasztikus, a humort, öniróniát sem nélkülöző megjelenítése. (...) A fiatal, gondolkodó ember és édesanya élményei adják a versek gazdag nyersanyagát, és teremtenek bensőséges hangulatot. Élete, családja, munkája hétköznapi történeteivel, eseményeivel és sokszor keserves tapasztalataival, következtetéseivel van jelen ezekben az életteli versekben.” Mezey Katalin Kossuth-díjas magyarországi költő megállapításai ezek a fenti versek szerzőjének írás- és látásmódjáról, költészetéről.

Czilli Aranka 1982-ben született Kovásznán, ott él jelenleg is, magyartanárként dolgozik. Elemi és középiskoláit szülővárosában végezte, egyetemi oklevelet Kolozsváron, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem néprajz-magyar szakán szerzett 2007-ben. Első írásai Lukács Aranka néven jelentek meg romániai magyar napilapok kulturális mellékletében és irodalmi folyóiratokban, aztán jelenlegi nevén közölt és közöl rendszeresen hazai és magyarországi kulturális és irodalmi kiadványokban.

Itt olvasható verseit **Nyitott ablak** című kötetéből (Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2018) válogattuk.

BERNARD FRIOT

Sietős történetek

Találkozás

Tegnap találkoztam egy meglehetősen furcsa alakkal. Eleinte nem is értettem, mit beszél. Talán még túl álmos voltam, vagy nem figyeltem eléggé. Valami ilyesminek tűnt: „Dzviaztrohvh kinghuaxjell trrpliikdauk jjjjjuhhh”. És aztán így szólt: „Sprechen sie Deutsch? Utána pedig: „Do you speak english?” És végül: „Beszél franciául?” Nem értem, miért kérdezte. Hát persze hogy beszélek. Ez az egyetlen nyelv, amelyet ismerek. Egy kissé meglepett az öltözéke is. Nagyon vicces vörös és zöld kezeslábas volt rajta, mintha nem is ruha, hanem pikkelyes bőr lett volna.

Ha jobban belegondolok, a fizimiskája is meglepett egy picit. Teljesen kerek feje volt, ami úgy forgott körbe, mint a mentőautó szirénája.

De nagyon kedves volt. Udvariasan köszönt, kezét nyújtott. A keze telis-tele volt ujjal. Volt vagy száz ujj. Elég furi egy ilyenekkel kezelt fogni.

Aztán mindenfélét kérdezett. Eleinte nem is tudtam, mit válaszoljak. Például amikor azt kérdezte, hogy a tanárok nyáron sütvé vagy bográcsban főzve finomabbak. Kénytelen voltam bevallani, hogy még sosem ettem tanárt.

A legviccesebb az volt, hogy állandóan ugrált a három lábán. Ez recsegő hangot keltett. Időnként megvakarta a hátát a nyelve hegyével. Nagyon szerettem volna tudni, hogyan csinálja.

Aztán mondtam, hogy most mennem kell, mert a mamám vár az ebéddel. Nem akart elengedni. Asszem, még játszani szeretett volna velem. Megígértem neki, hogy másnap visszajövök.

Ma reggel a szokásosnál korábban indultam a suliba. Már várt az utcasarkon, és gyorsan elvezetett egy hatalmas géphez, mely a park lombjai közé volt elrejtve. Nagyon vagány volt, tele különböző színű reflektorral. Betessékelt, becsukta az ajtót. Belülről is meglehetősen jól nézett ki a jármű. Csak tele volt mindenütt gombokkal és műszerekkel.

Aztán mondott valamit, amit nem értettem, és a gép felemelkedett. Nagyon bírom. Látni a felhőket a kerek ablakokon át. Azért szeretném tudni, hova visz. Remélem, nem nagyon messzire. Nem szeretnék elkésni a suliból.

Miklós és Szent Miklós

Miklós vette a telefonkönyvet, és a *Kegyűrtárgyak és sütemények* fejezetnél megkereste a kívánt számot: 99 00 66 00. Tártszázott és várt.

- Halló, itt Szent Miklós beszél - mondta egy távoli hang a vonal végéről.

- Jó napot, kedves Szent Miklós úr - mondta Miklós. - Azt szeretném tudni, mit kellene tennem, hogy olyan lehessenek, mint ön. Mert oké,

engem is Miklósnak hívnak, de hogyan lehetnék szent is? Van valami suli, amit ki kell járni, vagy valami vizsga, amit le kell tenni?

- Én - válaszolta Szent Miklós - összeraktam három gyereket, akiket egy szadista feldarabolt és elrakott egy hordó sóba. Ennek mindenki örült, tehát szentté avattak.

- De hát én hogy a csudában vigyek véghez hasonlót? - háborodott fel Miklós. - Amúgy meglehetősen undorító a maga története, meg aztán manapság nem szokás a húst sózva, hordóban tárolni. Ha, mondjuk, feltámasztanék néhány csirkét meg nyulat a hűtőszekrényből, az megfelelne?

- Mindenesetre próbálja meg, majd beszéljek a vezetőséggel.

Miklós berontott a konyhába, kinyitotta a hűtőszekrény ajtaját, majd annak rendje és módja szerint életre keltett egy csirkét, egy kacsát, két nyulat sőt, még egy fél disznót is, ami a hűtőben volt, kivéve az oldalast, mert azt már megezték belőle.

Aztán késlekedés nélkül tártszázta a 99 00 66 00 számot - de többé nem válaszolt senki a vonal másik végén.

(Forrás: Bernard Friot - *Histoires pressées* / *Sietős történetek*)

Szócs Imre fordításai

LACKFI JÁNOS
Nem kötelező irodalom (8.)
Petőfi rulez!

A *Szeptember végén* egyik legszebb szerelmes versünk. Ez pedig a legütősebb sora: „elhull a virág, eliramlik az élet”. A forma nagyon vagány, olyan, mint a hexameter. Ha lenyiszáljuk minden sor első szótagját, szabályos háromnegyed-hexametereket kapunk:

*Nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Zöldel a nyárfa az ablak előtt,
Látod amottan a téli világot?
Hó takará el a bérci tetőt.*

Milyen kis finom táncikálás, ugye?
Miért nem volt ez jó Sándornak?
Hát mert a magyaros, verbunkoszerű lüktetés azért sokkal szilajabb, fickósabb:

*MÉG nyílnak a völgyben a kerti virágok,
MÉG zöldel a nyárfa az ablak előtt,
DE látod amottan a téli világot?
MÁR hó takará el a bérci tetőt.*

Petőfi keni-vágja a ritmust, de ez sosem önmagáért való bűvészkedés, mindig minden a többletjelentés kedvéért történik.

Vessük csak össze az izzó ifjú házaspár életének szívdobogó ritmusát:

*Jöjj, kedvesem, ülj az ölemben, ide...
(tám támdada, támdada támdada dám...)*

az idősödő szülőkkal való, konfliktusos, nehézkes, mégis megható viszony egyenletes lejtésű leírásával:

*Borozgatánk apámmal, ivott a jó öreg...
(tadam-tadam-tadam-dám, tadam-tadam-tadam...)*

Előbbi vers röppen, a második poroszkál.

Az sem véletlen, hogy Ferenczi György és a Rackajam megzenésítésében a *Szeptember végén* soraiból kikacsint Bob Marley, mégpedig döbbenetes pontosan, a belül meglévő taktusra felelve:

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, („Buffalo Soldier”)

Még zöldel a nyárfa az ablak előtt („In the Heart of America”)

Biza, Sándorunk átkacsint évtizedeken és ezer kilométereken, és lepacsizik a nagy jamaicai szabadságkergetővel.

És akkor még nem is beszéltünk a témáról, hiszen ez az egyik legelső zombivers. A költő sajátos kísértetjáróssal fenyegeti kedvesét, ha az ő halála után képes lesz más férfira is ránézni. Így mennydörög fenyegetőleg:

*Én feljövök érte a síri világból az éj közepén.
S oda leviszem azt.*

Mármint az elárult gyászfátyolt.

Ha a Petőfi-szobor iránti ájult tisztelet szemszögéből nézzük a helyzetet, azt fogjuk szajkózni egyre:

Hej, hogy megérezte a géniusz a saját korai halálát...

Meg azt is, hogy milyen rútul elhagyja az ő halhatatlan szellemét ez a méltatlan, középszerű néember...

És így tovább...

Na de álljon meg a fáklásmenet, kinek van joga biztosítékot követelni párjától a *halál utáni* szerelemre vonatkozóan?

Nilván, senkinek. Mindegy is, zseni vagy közember (esetleg zseni polgártárs) az illető.

Tegyük szívünkre a kezünket! Melyikünk nem kérdezett hasonló, félig-meddig játékos képtelenséget a szerelem hevületében?

– És akkor is szeretnél, ha szegény lennék és öreg és csúnya és buta és undok és bűdös és ragyás és lógna a mellem, és szőrös bibircsók lennének a testemen?

– Hát persze, te gyönyörű, édes, kedves, fiatal, baba-bőrű angyalom, naná, hogy úgy is szeretnék!

Vagyis a mézesheteit töltő koltói költőnek igaza is van, meg nincs is igaza.

Aminthogy minden szerelmes téved... és mindegyiknek igaza is van egyben.

Alexandru Mușina prózaversei

Dáktör Niku különvilágában

1954-ben született Nagyszebenben, és nem egészen hatvanévesen, 2013-ban hunyt el Brassóban gyógyíthatatlan betegség következtében: Alexandru Mușinát leggyakrabban úgy emlegetik, mint a román irodalom ún. nyolcvanas nemzedékének meghatározó alakját. Ez a generáció ma is nagy hatással van induló, fiatal alkotókra, legismertebb alakja Mircea Cărtărescu. Mușina szépíróként és elméleti szakemberként, irodalomszervezőként is alapvető jelentőségű. Költő, próza- és esszéíró, a brassói Transilvania Egyetem bölcsészkarának tanára volt, ahol kreatív írást is tanított. Több fontos szerzőt indított útjára, gondozta műveiket, a brassói Aula Könyvkiadó tulajdonosaként is. Fontos versantológiai

összeállítója, főként a nyolcvanas nemzedék költészetéből, amelynek értő elemzője is elméleti munkáiban.

Az alábbi szövegek a szerző utolsó, **dactăr nicu & his skyzoid band** (Tracus Arte Kiadó, Bukarest, 2013) című kötetéből származnak, amelyben különleges, egyszerre ismerős, lakótelepi, mindennapi történekből építkező, ugyanakkor lebegtetett, groteszk humorú, fantasztikus világot hoz létre sajátos, az utca- és tolvajnyelvet bőségesen alkalmazó prózaversekből.

Dudu

Dudu a P4-es tömbház melletti kukában látta meg a napvilágot, egy műanyag tasakban. Azóta is a kukában alszik, onnan étkezik, ruházódik és így tovább.

Ő a legboldogabb ember a környéken, arcán mindig ott a mosoly. Mindenkinek köszön, folyton bólint azzal a nagy fejével, és azt mondja: „Sze-sze-szevasz! N-na mi-mi jó-jót csi-csi-nálsz??” „Semmi különöset, feleljük erre, hát te?” „Há-hát é-é-én, i-itt né... ver-ver-se-se-ke-t í-í-í-rok!” Senki sem olvasott még ezekből semmit, mondjuk, nehéz is lenne, be kéne mászni értük a szerző nyomán a kukába, ott üres üvegek, halcsontok, banánhéjak, Pam-

persek és o.b.-k között kotorászni. Dudu ugyanis a kuka legalján őrzi a kéziratait, senki nem kaparinthatja meg azokat.

Dudu viszont nagyon elégedett. Ha van idő végighallgatni, elmeséli neked, hogyan fogja elnyerni a Nobel-díjat, hogyan adják elő majd a színdarabjait New Yorkban, ő maga pedig hogyan kerül el forgatókönyvírónak Hollywoodba.

Igaz, fél napig tart a története, de utána az élet sokkal szebbnek tűnik, mint korábban. Dudu a legvagányabb pszichoterapeuta. És tök ingyen csinálja.

A mobil

A mobilt azért találták fel, hogy éjjel 2-kor kiugraszson egy barom az ágyból, és azt bögje füledbe: „Te vagy az, Vaszi?! Hö-hö-hö... öö... ööö... elnézést, rossz számot hívtam.”

A mobilt azért találták fel, hogy tárcsázd a csajod, és egy kristálytisza hang válaszoljon: „Sajnáljuk, a hívott szám egyelőre nem kapcsolható.”

A mobilt azért találták fel, hogy lemerüljön, amikor épp nyaralni mentél, és a töltőt otthon felejtetted. Hogy mindenféle lökött dallamot hallj, és egyre-másra fotókat

készíts, amik a kutyának se kellene... ja, és hogy beszél-gess. Beszél-gess, beszél-gess, beszél-gess... amíg érzed, hogy elkezd csörögni az agyad is a koponyádban.

A mobilt azért találták fel, hogy legyen neked all in one: videokamera, diktafon, ébresztőóra, teletext, játékok, elektronikus határidőnapló, mp3-lejátszó, e-mail, internet... Hogy minden problémádat megoldd. Hogy többé ne függj senkitől.

Hogy végül a lehető legmagányosabban és legrohadtabbú érzed magad.

Adventi ébresztő

Gyermekként volt napi házimunkám. Ha éppen nem mehettem egyik barátnómhoz se játszani, ha nem volt kedvem olvasni (akkoriban tévé nem volt, nemhogy számítógép, illetve volt tévékészülék, csak legtöbbször programot nem sugároztak), ha a házimunkát már befejeztem, nem is volt AKKORA nagy teher az a házimunka. De egyébként az volt, nem szerettem, vagy legalábbis hozzáfogni nem. Volt, hogy közben egészen belejöttem, aztán a végén örömmel néztem az elmosogatott edényeket, a boldogan vizet ivó állatokat, a kitakarított házat, vagy a sor végét a mezőn, megkapálva vagy leszedve, de legtöbbször nem szerettem. Ha néha magamtól nekiálltam valaminek, azért dicséretet vártam. S az én szüleim az én dolgom elvégzéséért nem adtak dicséretet. Ha valamit magamtól végeztem el, akkor úgy vették, hogy csak a dolgomat végzem, mert megjött az eszem. A házimunka azt jelentette, kivesszük a részünket a közösségi életből.

Időnként felnőtt fejjel is otthagytam, halogatok, mintha titkon azt remélném, bepottyan valami anyuka, elvégzi helyettem. Nem pottyan be senki, ami az én dolgom, az bizony ott marad végezetlenül. S végezve a mindennapiakat, sokszor eszembe jutnak a szüleim. Édesanyám, aki, amikor morogtunk és lázadoztunk és feleseltünk és csapkodtunk, volt, hogy a fejünkhöz vágta: én is sok mindent nem szeretek, de van, amit akkor is el kell végezni.

Hát igen. Van bizony. Manapság divat lett a pozitív hozzáállás, de szerintem nagyon nagy lelki érettséget igényel az, hogy mindent, abszolút mindent egyformán nagy lelkesedéssel és szeretettel végezni. Velem bizony van úgy, hogy akárhogy is medítálnék rajta, ugyanolyan nehezemre esik nekifogni valaminek, amihez nincs kedvem, mint gyermekkoromban. Ha például bepisil a kutya vagy a macska, nem szokásuk, de egy évben egyszer azért előfordul, nem nagy öröm feltakarítani a bűzt. Mind győzködhetem magam, a pisibűzt akkor sem fogom rózsailatnak érezni. Viszont ha belátom, hogy vannak dolgok, amiket meg kell tenni, s ha várok, csak rosszabb lesz,

simábban túlesek rajta. Utána a megkönnyebbülés, hogy na végre, ez is megvan, már valóban eléggé hasonlít az örömrre.

Az egyik nyári, családosooknak tartott táboromba korábban érkeztünk a kisfiammal, s úgy döntöttünk, hogy meglepjük az érkezőket egy jó, nyári krumpilével. Huszonöt fős csapatot vártunk. A fiam kivette a részét a hámozásból, aprításból, kevergetésből,

ízésítésből, ami, tekintve az adagot, nem kis munkát jelentett. A végén leroskadt egy székre, és azt sóhajtott: nem gondoltam volna, hogy egy levesfőzéstől így elfáradhat az ember.

Ha látod magad körül a fáradt felnőtteket, néha próbáld ki azt, amit ők csinálnak. Sok mindent már te is el tudsz végezni. És lehet, hogy idővel sok „nem gondoltam volna, hogy...” kezdetű mondat visz közelebb az ítélezéstől vagy a nemtörődomségtől a belátásig. S talán megérezel valamit abból, hogy mit próbálnak megteremteni, előcsalogatni, előkészíteni az ünnepre készülődéssel a felnőttek.

Angyalok meséi

A Cimora arról kíváncsiskodott Berszán Istvánál, hogy vajon milyen személyes háttere van az *Angyalok meséi* című kötetnek, amelyet fiának, Matyi Farkasnak ajánl.

– A kommunikáció egyik termékeny forrása, amikor valaki kíváncsian rákérdez az éppen elhangzottakra, ahogy te is most. Ha a gyermekemnek olvasok, legtöbbször nem én vagyok a szerző, de mivel tőlem hallotta, amit olvastam, bizonyos mértékig úgy fordul hozzám, mint az elhangzottakat neki mondó beszélgetőtársához. Így aztán valamelyest a szerző nevében is válaszolnom kell valakinek, akinek olyasmi tűnt fel az olvasottakban, ami nekem egyáltalán. És megfordítva: a gyermek tőlem kapja a választ arra, amit a szerzőtől kérdez. Az irodalomkritika ritkán tud ennyire izgalmas lenni. Később, amikor már egyedül veszi kezébe a könyvet, a korábbi beszélgetések emléke még mindig arra készíti, hogy tőlem kérdezzen, ha az olvasottakban valami kíváncsivá teszi. Már abban a korban van, amikor kezd fontosabb lenni az egykorúak véleménye, de az együtt olvasás a társak olykori megbeszélése formájában még megmarad. S minthogy most nem én olvasok neki, előbb el kell mondania, hogy mit olvas, hol tart benne, illetve mindazt, ami a kérdés feltevéséhez elengedhetetlen. Érdemes résen lennem, mert így olyan dolgokról beszélhetek a szüleitől függetlenül kezdő gyermekemmel, ami őt éppen érdekli, amire aktuálisan rákérdez, s amelyben – ez a válaszaimon múlik – az egykorúaké mellett az én véleményem is érdekes lehet. Ilyen kérdéseket szegeztek nekem: „Én is lehetek angyal, ha titokban valami jót teszek?” „Vajon a foci pályán is el tudnak rejtőzni a világ-

Berszán István magyar–oroszcsozot végzett Kolozsváron a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, ugyanott doktorált. Jelenleg a Magyar Irodalomtudományi Intézet munkatársa, egyetemi tanár, tanszékvezető. A 2009-ben megjelent, Bundafüles Subanagy című mesefüzére után 2011-ben látott napvilágot újabb hasonló könyve, az Angyalok meséi.

meséket író angyalok?”, „A mese is angyallos?” Reménykedem, hogy az *Angyalok meséi* továbbra is tartogatnak kérdeznivalókat és megválaszolnivalókat az együtt olvasó, illetve korábban együtt olvasó gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt.

Kérdeztett: Jakob Villó Hanga

BERSZÁN ISTVÁN

Angyallos

Sokan beszélnek az angyalokról, de kevesen látták őket. Pedig kétségkívül itt járunk közöttünk, különben mit láttak volna a kevesek.

Meglehet, olykor tudunkon kívül találkozunk velük. Jó okuk van rá, hogy álcázzák magukat. Ha nem rejtőznének el, összevissza rémüldöznénk, s ők a világért sem akarnak nagyobb zűrzavart. Épp elég nekik, ami van, hiszen minden igyekezetükkel azon fáradoznak, hogy az

emberi világ kuszasága közepette is jóféle történetek kerekedjenek ki abból, ami mesesik. Küldetésük iránti buzgóságukban attól sem riadnak vissza, hogy olykor nyíltan megjelenjenek.

Magam azóta tudok többet róluk, hogy apám megtanított vadászni. Ő olyan vadász, akinek világeletében egyetlen fegyvere a motorbiciklijé volt, amelyen megszökött a városból, hogy közelebb kerüljön a vadakhoz.

S ahol a havasok vízmosta útjai véget értek, ezt is elhagyta a bokrok között, miután leveles ágakkal ügyesen álcázta a csillogó részeket.

– Vigyázzanak rá az angyalok – mondta suttogva, amikor gyalog elindultunk a rejtkehelytől, s ettől kezdve már magunkat is álcáztuk: semmi rikító szín, semmilyen környezetidegen hang, se egyetlen ágroppanás. Még arra is ügyeltünk, merre viszi szagunkat a szél. Éppen, mint az angyalok.

Merthogy ők is vadászok. Nagyszerű történetekre vadásznak, mint a mesemondók, de úgy, hogy ők lehetőleg ne látsszanak azokban a történetekben. Nem mintha ott se lennének. Ki hallott még mesét mesemondó nélkül? De a történetet sem egyszerűen ők találják ki. Hogyan lehetne valaki vadász vadak nélkül? Nehéz ilyen bonyolult dolgokat elmagyarázni, inkább elmesélek néhány történetet, amelyekben a rejtőzködő angyalokat is láthatjuk.

Az első úgy kezdődik, hogy ott ültünk apámmal hajnali lesen egy göcsörtös vén bükk szétágazásánál. Alattunk úgy húzódott a vadcsapás az avarban, mint egy mese fonala, pedig egyelőre az égadta világon semmi sem történt, csak a pára szállt fel az orrunkból az öreg fa kettévált törzsének ágbogai között. A derengés minden madárszóra világosabbá lett egy szentjánosbogárnyival, pókok javították hálójukat újabb bevetés előtt, s szellő fésülte dudorászva a még álmos lombokat.

Még hogy semmi sem történt. Ajaj, mi minden zajlott ott nagy titokban, amit csak az angyalok láttak! Az erdő homályában, mohos kövek között, kisebb és nagyobb odúkban, a fák koronáján és az avar alatt millió történet mocorgott, s valamennyi csak arra várt, hogy leshelyéről valaki tanulja meg pontosan követni a csapásaikat.

Résen is voltunk. Akkor reggel öt vaddisznókondát láttunk elvonulni a vén bükk alatt, amint kivilágos-kivirradtig tartó lakomájuk után visszafelé tartottak a dús mezőkről. Tekintetünkkel úgy vadásztunk rájuk a magasból, mint valami őrzőangyalok. Legalábbis így láttam az apám szemében, amikor cinkosan összenéztünk az alsó világ mit sem sejtő teremtményei fölött.

Hiába dermedt sóbálvánnyá az egész konda, amikor a vezérgölye hirtelen megállt, hogy orrának előre-hátra mozgó perecével kikémlelje a csapás következő szakaszát. Ők csak a földieket érzékelték, mi pedig az égből követtük őket, és mégis egészen közéről. Csak el kellett engednem a bükkmakkok markomba gyűjtött szűrős tokjait, s már koppantak is a hátukon.

A nagyok csak úgy kirázták a sörényükből, mint valami jelentéktelen esetet, s legyintettek a fülükkel, amikor az érzékenyebb hátú süldő legények visítva megugrottak a bükkmakköltényektől. Pedig ők jártak közelebb az igazsághoz, még akkor is, ha a konda uraival együtt maguk is megvetették azt a rongyos malacot, aki mindig kicsit lemaradva kullogott a fürgébbektől, s amikor eltalálta az angyallövedék, rögtön felnézett ránk. A két furcsa madár láttán ijedtében lebújt, de mivel a nagyok nem jeleztek veszélyt, azt gondolta, biztosan képzeli-dik, s továbbbandalgott ő is.

Lám, nem is olyan nehéz az angyaloknak elrejtőzniük. Elég, ha kicsit magasabban helyezkednek el, s máris eltűnnek a szüntelenül maguk körül forgó tekintetek elől. Nem kizárt, hogy a felső világ csak egy sánta arasszal van messzebb a karnyújtásnyinál. Úgyhogy az onnan érkezőnek nemcsak elrejtőzni, hanem megjelenni sem olyan nagy fáradság. Szerénység ide vagy oda, egyszer én is megjelentem egy vaddisznókondának.

Ebben a második történetben éjszaka, gumicsónakon jutottam a közelükbe a tó másik partjáról, ahonnan szarvasbögés csalogatott az ő oldalukra. Mikor megneszeltem a parton turkáló kondát, nagy gonddal kötöttem ki, nehogy zajt csapjak, aztán mögém kerültem.

Álltam az erdő és a vaddisznók között, kezemben a kattanásmentesen felkapcsolható elemlámpával, s először a glóriámat mutattam meg nekik: fejem fölé emeltem a lámpát, és rávilágítottam az egyik, közelemben turkáló vadkanra.

Felnézett, csámcsogott és folytatta a turkálást. Talán azt hitte, hogy hirtelen feljött a hold vagy villámlik. Mindenesetre valami olyasmivel tévesztette össze fényes vilányglóriámat, amit már máskor is látott, így hát semmi okot nem talált rá, hogy a többieket is riassza.

A szél a tó felől fúj, nem vettek szagot. Így történt, hogy addig osontam közelebb és közelebb, míg nem jószerevével körülöttem turkált az egész konda. Újra és újra felvillantottam a lámpát, melynek fénykörében hunyorgó gombszemek, csillámló agyarak, folyton himbálózó malacfarkak vagy szimatolva fénylő orrok tűntek elő a feltört tóparti ugaron.

Csodálkoztam, hogy még mindig nem vesznek észre. Négykézlábra ereszkedtem, mintha én is turkálnék, s rászántam magam néhány, minden elővigyázatosságot áthágó lépésre. Az egyik tisztas öreg agyaras olyan közel ment el mellettem a sötétben, hogy kis híján köszöntöttem illendően. Akkor már mögöttem is vaddisznók kutattak kedvenc gyökereik után, s valamelyikük orrát

végre megcsapta az idegen szag. Mihelyt elfújta magát – ami vaddisznóéknál azt teszi: „Égszakadás! Meneküljtek!” –, kitört a pánik.

A lámpámat akkor már csakugyan félelmetes glóriának nézték, engem pedig égből pottyant csodalénynek, s úgy megiramodtak az erdő felé mind a harmincvalahányan, mint akiknek eszüket vették. Hiába próbálkoztam azzal, amit az embereknek megjelenő angyaloktól tanultam.

– Ne féljete! Jó hírrel jöttem! – kiabáltam.

Nyájas szavaimtól még jobban megrémültek, annyira, hogy már én is féltem, nehogy ijedtükben letapossanak. Villanyglóriámmal védekezőn hadonászni kezdtem, s angyali szózatom vaddisznóhárító kurjantásokká változott.

Azóta értem, miért jelennek meg olyan ritkán az angyalok. Bizony sokkal kényelmesebb lett volna észrevétlenül visszaosonni a csónakhoz és átevezni egy másik világba, mint kétségbeesetten jobb belátásra bírni a kétségbeesetteket.

Egy harmadik történetben az derül ki, hogy fegyvertelenül angyalokra is lehet vadászni. Igaz, még nehezebb őket becserkészni, mint az éles hallású, jó szimatú vadakat. Messzire kell menni mindennapi véleményeinktől, s még így is legtöbbször csak a nyomaikat láthatjuk. Ha olyan helyre találunk is, ahol jól kivehető a csapásuk, sokáig kell várni a lesen, amíg felbukkannak. Az a legjobb, amikor váratlanul összetalálkozunk, mint olykor egy-egy ritka vaddal az erdőben.

Persze, ez is az angyalok munkája, hiszen amikor otthonról elindulok, még azt sem tudom pontosan,

melyik patak mentén, milyen sziklákon vagy hányféle erdei úton fogok barangolni. Arról nem is beszélve, hogy mely fekhelyek közelében, melyik falka vadászterületén, milyen állat kedvenc forrásánál. Az effélék nincsenek rajta a térképeken, honnan is tudhatnám, hogy az a vad, amellyel találkozni fogok, aznap milyen zsákmányt talál, miként kerül el, hogy zsákmánnyá legyen, mi zavarja fel megszokott vackáról, merre és meddig csábítja el kitaposott csapásáról egy illat. És mégis, néhanapján szembemegyek egy medvével, belebotlom a turkáló vaddisznókondába, tudtomon kívül egy szarvas nyomában járok, míg utol nem érem, zergékre és mormotákra találok, farkas vagy hiúz útjába kerülök, borzot, netán nyestet ugrasztok ki a bokorból, vagy vidrát látok halászni a tó fölötti meredélyről.

Az angyalok elégedetten nevetnek ilyenkor, s mint izgalmas csapatjátékban a sikerrel összedolgozó játékosok, magasra emelt tenyerekkel kiáltják egymásnak: „Csapj bele!”

De vajon őket hogy lehet tetten érni? Felismerhető-e a nyomaik? Van-e valahol angyalles?

A válasz ugyanaz, mintha a vadak felől érdeklődne valaki, aki még sohasem látta őket. Elég, ha arra jár az angyalvadász, amerre az angyalok szoktak, és ügyesen álcázza magát. Az égiek becserkészésekor ez annyit tesz, hogy levetkőzzük örökölt álcáinkat, amelyeket azóta vettünk magunkra, mióta nemigen találkozunk már vadakkal és égiekkel, s amelyek miatt nehezen tudunk arra figyelni, ami körülöttünk s ennél fogva nem is bennünk, nem is másutt, hanem *épp velünk* történik.

Ilyenformán indultunk el egy hajnalon, amikor megjelent nekünk az angyal. Ketten kapaszkodtunk fölfelé az erdőben egy meredek hegylábbon, s a hátizsákban már csak a legszükségesebb álcáinkat cipeltük magunkkal: meleg ruhát, hogy ne találjon ránk a fagy; cipőt és szalonnát, hogy kijátsszuk az éhséget; tűzszerszámokat, melyek fényel viccelik meg az éjszakát.

Baktattunk a keskeny ösvényen, s az áttetsző pára baldachin-függönyei közt fenyők reggeli ásítózását hallgattuk a feltámadó szélben. Az egyik fordulónál, mely a hegyláb következő melléknyúlványán bukott át, hirtelen szembetaláltuk magunkat az angyallal.

Megszokott csapásán haladt keletről nyugatra, ő sem ért még az erdő fölé. Három sudár törzs közül nézett ránk, alig egy futamodásnyiról. A sűrű levegőbe éles pengékként hasító tekintetétől elállt a lélegzetünk.

A sugárzás templomok rézből kovácsolt fénycsóváira emlékeztetett, noha azok nem tudnak eléggé erre

emlékeztetni. Nemcsak azért, mert itt hamvasságuk miatt csöppet sem veszítettek élességükből az aranyos lemezek, sem pedig élességük miatt a hamvasságukból, hanem azért is, mert az angyal fenyőtörzsektől álcázott feje körül ragyogó szivárvány pompázott glória gyanánt. Ez az, ami még a fényképeken is elvész. Hiába készítettünk több felvételt is róla, a szivárványglória helyén csak tompa világlás látszik a fotókon.

Mi viszont színről színre láttuk, ahogy tündöklő testének szétszóródó sziporkái betöltötték az erdő minden zugát: gyémántként csillogtak a harmatos ágakon, fényözönként ömlöttek végig az aljnövényzeten, s ragyogó gyöngyökként gurultak elénk az ösvény kövein.

Ott állt leplezetlenül, mégis hozzáférhetetlen világosságában, egyetlen sánta arasszal a karnyújtásnyin túl. Nem lehetett tudni, ki les kire. És azt sem, hogy ki ő, és mi kik vagyunk. Csak figyeltünk földbe gyökerezett láb-

bal, s le nem vettük róla a szemünket, míg lassan emelkedni nem kezdett, s el nem repült a felső világba.

Mire elértük az erdőhatárt, már csak a nap porosz-kált az égbozót nyomok nélkül is eltéveszthetetlen csapásán.

Fotók az angyallesről: Mike Béla

Üzenet egy értőbb kor emberének

A Szín-téren:
Hilma af Klint
(1862–1944)

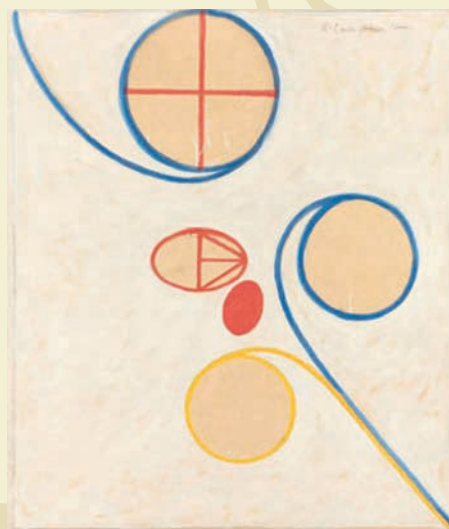

Szobrász nagyapám nagyon tevékeny alkotó ember volt. Rajzolt, mintázott, oktatott, írt. Érdekes módon megmutatkozni viszont nem szeretett, nem állított ki szívesen, egyéni kiállításra életében nem került sor. Pontos nem tudom, hogy miért, talán mert nem tartozott a feladatai közé, szerény emberként a teremtő munka érdekelte, alkotói egóját háttérbe helyezve volt, aki volt.

Az, hogy Hilma af Klint neve esetleg nem cseng ismerősen számunkra, arról nem csak mi tehetünk. Rejtőzködve, a művészeti színtértől távol, a színpalak mögött a megjeleníthetetlen megjelenítésén dolgozott ő is, a vizualitáson túllépve, bátran vállalva egyediségét, eredetiségét, különlegességét. Az absztrakció úttörőjének hagyatékában ezernél több dinamikus festményt, jegyzetet, tervet, grafikát találhatunk. Megtartotta ezeket önmagának, nem mutatkozott meg, nem állított ki, törekvéseit csak a kiválasztott kevesek ismerték. Az 1944-ben elhunyt alkotó ráadásul végrendeletébe foglalta, hogy halála után húsz évre lehessen csak felfedni szimbolikus műveit... amiből közel negyven év lett. Mindezt azért, nem tudni... talán úgy gondolta, hogy az akkori

társadalom felkészületlen, nem tart ott, hogy értelmezni tudja üzeneteit. Más szóval: nem a saját korának, hanem a jövő emberének dolgozott.

Hilma af Klint nemcsak művész volt, hanem egy olyan ember is, aki a szellemi fejlődést kereste. Kezdetben csak eszköz volt, aki az anyagtalant megörökítette az anyag-

ban, láthatóvá tette a láthatatlant. A művész unokaöccse, Johan af Klint szerint, aki egyben a festőnő munkáinak örököse és a Hilma af Klint Alapítvány elnöke: „Hilma munkássága a szellemi világ fizikai megjelenítése.”

Stockholmi születésű, a Királyi Képzőművészeti Akadémián tanul festeni botanikai témájú képeket, tájképeket, portrékat. A kor tudományos felfedezéseit követve a lélek, az ezoterikus tanok után kutat, ennek a fényében

egyensúlyának, a színek harmóniájának, szimbolikájának megjelenítésével, a geometrikus rendszerek kibontásával a világegyetem lényegi szerkezetét közvetítették műveikben, írásaikban.

Hilma af Klint egy magasabb életterület feltárására törekszik. Meggyőződéssel vallotta, hogy amikor fest, a léte a szellem által létrejött egységben látó tudatosság médiuma.

A *Hilma af Klint: A jövőnek szánt festmények* című kiállítást a New York-i Solomon R. Guggenheim Múzeum szervezte a stockholmi Hilma af Klint Alapítvánnyal közreműködve. 2019. április 23-ig látogatható.

kell geometrikus, misztikus munkáit értelmezni. Alkotásai kódolt üzenetekként működnek az utókor számára, a színek megszemélyesítve aktiválódnak a felületein, a női erő kékben pompázik, a férfi sárgában, a zöld a kettőjük egységét hirdeti elvont költői képekben, a spirál vonalán, egészen a mennyországig. Transzállapotban is készített rajzokat, de a misztikus megtapasztalást elemző megközelítés követte esetében, naplójegyzetek formájában. Munkái fényt és reményt árasztanak.

Absztrakt, tárgyábrázolást hanyagoló alkotásai felborítják a művészettörténet rendjét. Korban utána lép színre az úttörőnek számító Kandinsky, Klee, Mondrian, de egymás munkásságáról nem tudnak. Az újító eszközöket kereső formabontó művészek az ellentétes erők

Az adventi időszakban ünnepelt szentek és jeles napok a képzőművészetben

Szent András apostol, a halászok védőszentje (6. századi mozaik a ravennai San Vitale-templomban)

Szent Borbála, a bányászok, kohászok, tűzértek, ágyú- és harangöntők, kőművesek és matematikusok védőszentje (Robert Campin: *Szent Borbála a toronyban*, 1438)

Szent Miklós, a gyermekek, hajadonok, utazók és tengerészek védőszentje (iniciálé egy 14. századi angol imádságoskönyvben)

Az adventi időszak jeles napja december 8., a szeplőtelen fogantatás ünnepe (Bartolomé Esteban Murillo: *Szeplőtelen fogantatás*, 1670)

Szent Lúcia, a szembetegek és torokfájástól szenvedők védőszentje attribútumaival, tálra helyezett szempárral és pálmaággal jelenik meg (Benvenuto Tisi: *Szent Lúcia*, 1535–40)

A hagyomány szerint a pásztoroknak angyal jelentette Jézus születését (Taddeo Gaddi falfestménye, 1330-as évek)

Tamás apostol, a pallérok, építészek, földmérők és vakok védőszentje (Rembrandt van Rijn: *Hitetlen Tamás*, 1634)

Az áttetsző burokba zárt első emberpár, Ádám és Éva Hieronymus Bosch hármasképeinek középső tábláján (Gyönyörök kertje, 1490)

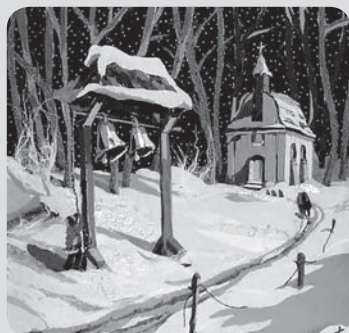
Boldog karácsony (Viggo Johansen dán művész saját gyermekeiről és feleségéről festett képe, 1891)

Advent jelképei és hagyományai

Máriának az angyal adta hírül, hogy ő hozza világra és neveli fel Isten fiát (*Angyali üdvözet*, Robert Campin oltárképe, 1427)

„A templomba hosszú sorba' indulnak el ifjak s vének...” (*Ady Endre: Harang csendül*)

Szent Gergely pápa a hagyomány szerint a galamb alakjában megjelent Szentlélek sugallatára diktálta a liturgikus énekek, zsoltárok szövegét és – róla elnevezett (gregorián) – dallamait

Legyünk hát jobbak, s higgyünk rendületlen (Juhász Gyula: Karácsony felé)

Az advent a hit, a szeretet, a reménykedés, az imádság, a csendes elmélkedés, a bűnbánat, a testi és lelki megtisztulás négyhetes időszaka, amely a Szent András napjához (november 30.) legközelebb eső vasárnapon – idén december 2-án – kezdődik és karácsony napjáig tart. Neve az *adventus Domini* ('az Úr eljövetele') latin kifejezésből származik, és egyes napjaihoz – a vallásos tartalom mellett – hiedelmek, népszokások is kapcsolódnak.

A karácsony várásának adventi időszaka az 5. században vált a keresztény kultúrkör részévé, négyhetes időtartamát (amit a későbbiekben a protestáns felekezetek is át-

vettek) Szent Gergely pápa rendelte el a 7. század elején.

A mindennapi hajnali szentmise (angyali mise), a roráté a nevét adó gregorián himnusszal kezdődik: *Rorate, coeli desuper...* ('Harmatozzatok, magasságos egek...'), és az angyali üdvözet elmondásával fejeződik be. A szertartás a lelki felkészülés, a Megváltó eljöveteleire való együtt várakozás része. Még a múlt század elején is a gyermekek feladata volt hajnali harangozással, énekszóval, csengetéssel költögetni a katolikus és néhány vidéken a protestáns híveket is, hogy idejében elindulhassanak templomaikba.

Advent idején régen szokás volt a böjtölés, tilos volt a zajos mulatság, a tánc és az italozás, az 1661-es nagyszombati zsinat még a házasságkötést és a lakodalmat is megtiltotta ebben az időszakban.

A hajnali miséknek a roráté nevét adó gregorián himnusz kottája egy középkori kéziratban

Advent első vasárnapján harangszó jelzi az egyházi év kezdetét, és hívja hajnali misére a karácsony ünnepére várakozókat

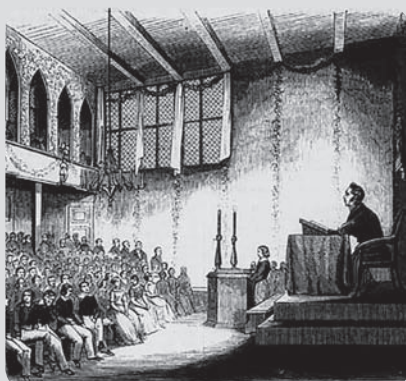

Karácsonyvárás ünnepi díszbe öltözött, adventi koszorúkkal feldíszített utcákkal

Karácsonyeste száz évvel ezelőtt

A Johann Heinrich Wichern hamburgi gyermekotthonában függő, első adventi koszorút ábrázoló korabeli metszet (1846)

Ilyen lehetett az első adventi koszorú, a fenyőágakkal feldíszített kocsikerék huszonnégy – naponta eggyel több meggyújtott – gyertyával

A koszorút díszítő szúrós magyallevelek Krisztus töviskoszorúját, a piros bogycsók a Megváltó vérére, a fenyőtobozok a feltámadást jelképezik, a fagyöngy a középkori hiedelem szerint a boszorkányokat űzi el

Az örökzöld növények ágaiból font adventi koszorút az örök életet, a halhatatlanságot, az egymást követő vasárnapokon meggyújtott, egyre több gyertya a növekvő fényt jelképezi

És hiszek újra égi szeretetben, ilyenkor decemberben (Juhász Gyula: Karácsony felé)

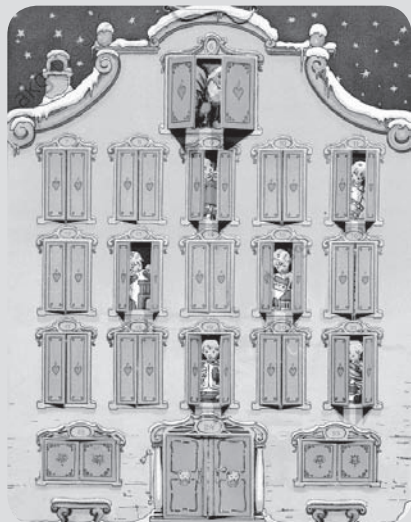
Az adventi időszak hangulatát a karácsonyra, a szeretet ünnepére való felkészülés mellett a fényre való vágyakozás is meghatározza. Legfontosabb szimbóluma az örökkévalóságot és a megváltás fényét jelképező adventi koszorú.

Az első adventi koszorút – egy felfüggesztett kereket 24 gyertyával – Johann Heinrich Wichern hamburgi evangélikus lelkész készítette az általa alapított gyermekotthonban a 19. század derekán. Az 1860-as évektől a kerek helyét örökzöld ágakból (fenyő, babér stb.) font asztali koszorúk vették át, és a gyertyák száma négyre csökkent.

Az adventi vasárnapokon meggyújtott négy gyertya a hitet, a

reményt, az örömet, a szeretetet szimbolizálja, a világító gyertyák számának növekedése pedig – a téli hidegben, az egyre hosszabbodó éjszakák sötétségében – a melegre, a fényre, a megújuló életre való vágyódást. Hagyományos színük – egy kivétellel – a lila, a bűnbánat színe, a negyedik az örömet jelképező rózsaszín. A koszorú közepére helyezett, karácsony napján meggyújtott ötödik (fehér) gyertya a fényt hozó Jézus születésére emlékeztet.

A gyermekek számára az adventi periódus időmérő eszköze az adventi naptár 24 számozott ablakkal, mögöttük kis képekkel vagy apró ajándékokkal. Napjaink adventi kalendáriumai kisebb dobozokból (akár gyufaskatulyákból), tasakokból, borítékokból, zoknikból stb. is készülnek, amelyekben az ajándékok elrejtethetők.

Az adventi naptárak számozott ablakai minden napra újabb meglepetést (képet, apró játékot, édességet) rejtenek december elejétől karácsonyig

A koszorúkészítés hagyománya a pogány időkre nyúlik vissza: őseink hite szerint a koszorú megvédte a házat a gonosz szellemektől

Az első nyomtatott adventi naptárt, amelynek ajándékai a naptárra felragasztható képek voltak, Gerhard Lang készítette a múlt század elején

A Borbála-ág karácsonyi virágzása esküvőt jóslt az eladó sorban lévő lányok számára

A Luca napján elvetett búza (Luca-búza) karácsonyi zöldellése jó termést ígért a következő esztendőre

A jövődöbéli férj foglalkozására a lányok ólomöntésből – a hideg vízbe csorgatott és ott megszilárdult ólomdarab formájából – következtettek

„Aki böjtöl András napján, vőlegényt lát éccakáján”

Az adventi időszak jeles napok egész sorát foglalja magában, köztük András (november 30.), Borbála (december 4.), Miklós (december 6.), Luca (december 13.), Tamás (december 21.), Ádám és Éva (december 24.) napját és karácsony ünnepét.

A néphagyományban a decemberi jeles napok többségéhez termés-, időjárás- és házasságjósítás kapcsolódott. Az időszak termékenység-, egészség-, szerencse- és szerelemvarázslási praktikáinak célja a következő esztendő sikerének előmozdítása volt a gazdálkodásban, a párkapcsolatok alakulásában, illetve az ártó szellemek elűzésében. Borbála, Miklós és

Luca napján jelmezes, néha álarcos alakoskodók jártak házról házra, és mondták termékenységvarázsló rigmusaikat.

Mivel közeledett a lakodalmak – hagyományosan vízkeresztől nagyböjtig tartó – ideje, a lányok mágikus praktikákkal jóslták meg jövődöbélijük kilétét. Borbála napján gyümölcsfaágakat vágtak le, amelyekhez egy-egy nevet társítottak, a vőlegény nevét a meleg szobában elsőként kivirágzó ág jövődölte meg. A Luca-napi gombócforrás során a neveket rejtő gombócokat forró vízbe tették, és az elsőnek a víz tetejére emelkedő jóslta meg a jövődöbéli nevét. A Luca napján sült pogácsákba szokás volt gyűrűt vagy pénzt tenni. A néphit szerint a gyűrűt megtaláló lányra lakodalom, a pénzt megtalálóra pedig szerencse várt a következő esztendőben.

Luca-napi reggeli (Friz von Dardel festménye, 1848)

A néphit szerint december 13-ának hosszú éjszakáján Szent Lúcia boszorkánnyá (sötét Lucává) változik

A lucázás vagy kotyolás a hajnalonként (lopott szalmával) házról házra járó fiúgyermek termékenységvarázsló szokása volt

A Luca-napi alakoskodók arcukat fehér lepellel takarták el, a jó gyerekeket megajándékozták, a lustákat pedig megfenyegették a kezükben tartott seprűvel vagy meszelővel

Az 1700-as években törvény tiltotta a Miklós-napi alakoskodást, „a házrul-házra való énekléseket, melyek által az éjszakai csendesség sértődik”

A pásztorjárás szereplői karácsonyestén járták énekelve a falvakat kifordított bundákban, kezükben pásztorbottal és a „kisbéres” által vitt betlehemi jászollal

A karácsonyi vesszőhordás során a pásztorok vesszőköteggel a kezükben járták a házakat és mondták el jókívánásaikat

Készülődés a fonóban Luca napjára (Vankóné Dudás Juli népművész festménye)

A hiedelem szerint a karácsonyi éjféli misén a 13 napon át faragott Luca-székére állók megláthatták és felismerhették a falvak boszorkányát

Serkenj, lelkem, mély álmodból, vigyázz magadra! (középkori karácsonyi ének)

A XIII. Gergely pápa által bevezetett Gergely-naptár (1587) előtt Luca napja volt a téli napforduló időpontja, az év leghosszabb éjszakájával, tele képzelt veszedelmekkel, szellemlényekkel. Ezért kötődhetett ehhez a „gonoszjáró” naphoz a legtöbb babona a magyar nép hiedelemvilágában.

Luca napján (a néphit szerint) nem volt tanácsos tárgyakat ajándékozni vagy kölcsönadni, mert azok a boszorkányok kezére kerülhettek. A hajnali mise idején be kellett zárni a házat és az ólakat, nehogy a boszorkányok valamilyen kárt tegyenek. Elriasztásukra ajánlatos volt fokhagymát dugni a

kulcslyukba, kést állítani az ajtófélfába, hamut szórni a kapuk elé, és el kellett zárni a seprűket, elkerülendő, hogy azokon röpködjének. Ezen a napon kezdték faragni tizenháromféle fából a Luca székét.

Luca, Borbála és karácsony napját dologtító napként tartották számon. Tilos volt minden asszonyi munka (fonás, varrás, mosás, seprés, kenyérsütés, meszelés stb.), a tilomszegésen kapottat (a hiedelem szerint) Luca akár kővé is változtathatta.

Liturgikus jellegű adventi népszokás volt a karácsonyesti pásztorjárás, a szállást kereső Szent Családra emlékeztető, kilenc napon át tartó szentcsalád-járás és a karácsonyi ostyahordás: a kántortanító által süttött ostyát iskolás gyerekek vitték a családoknak, akiktől cserébe ételmet (lisztet, babot, kolbászt stb.) kaptak.

Magyarország néhány vidékén már advent idején megkezdődött a betlehemezés

A báltáncoltató betlehemezés színpada templom vagy jászol alakú, szereplői közt vannak pásztorok, királyok, angyalok, ördögök stb.

Ki menti meg a kerges szívű öregembereket karácsonyestén? Három könyv, amely felmelegíti az ünnepi est hangulatát

MATT HAIG

A fiú, akit Karácsonynak hívnak

Kolibri, 2016

Van, aki a 2016-os év karácsonyi slágereként tartja számon Nikolas történetét, aki egy finn favágó kisfiából lesz a Mikulássá, azaz Karácsony apóvá. A mese egyedi eredettörténet a karácsony keletkezéséről, de kalandok sorozata is, amelyek főhőse maga a fiú, akit

Karácsonynak hívnak. Miközben Nikolas számos életveszélyes kalandon megy keresztül, hogy megtalálja eltűnt édesapját, önmagát is megismeri. A legkíváncsibbak még azt is megtudhatják, miért nem fázik a Mikulás.

A történet erénye a fordulatos sztori, de mindezt színezik a vicces figurák, a szerző humora és az, hogy mindig jókor keveri a mosolyt a könnyekkel.

„Ha úgy érzed, nem vagy még túl öreg a karácsonyi történetekhez, ha nem rettensz meg a magasságtól és egy kis koboldhányástól, ha tudni akarod, mi az a puplepász, és hogyan működik az óhajtósóhajtás, akkor pattanj fel a szánra, és szerezd be a könyvet, különben még meggyúlik a bajod a meseglimpikkel!”

A meseregény rajongói 2017-ben fellélegezhetnek, mert a történet folytatódott *A lány, aki megmenti a karácsonyt* című résszel, végül idén, harmadikként a *Karácsony apó és a csokitojással* egészült ki, melynek főhőse Amelia, éppen Karácsony apó és Karácsony anyó örökbe fogadott lánya. Ameliának nincs könnyű dolga sem a sztársággal, sem a koboldfalvi gyerekekkel, hát még a féltékeny Húsvéti Nyúllal...

Csillag István rajza

GIMESI DÓRA

A tündér csizmája

Pagony, 2018

„A tündéreknek nem az a dolga, hogy kérges szívű öregembereket mentsenek meg karácsonyeste?”

Gimesi Dóra legújabb meséjében nem csak a valós és a képzeletbeli keveredik, hanem a hagyományos mese és az általunk ismert valóság is frissítően hat egymásra.

„Volt egyszer a világon egy híres-neves cipésmester. Egy aprócska város aprócska utcájában volt a műhelye, ott kalapált, szabott-varrt, sarkalt, javított, reparált naphosszat. Nem volt az a letört sarok, az a lekopott cipőorr, amit helyre ne hozott volna egy szempillantás

alatt, de legjobban mégis azt szerette, ha méretre kellett cipőt készítenie” – kezdődik a történet.

A főszereplő nem egy király és három fia, akikre királyságát hagyná, hanem egy öreg cipész, akitől mesterségét fiai nem szeretnék átvenni. Két fia olyan jelenkori foglalkozást választ, mint a bankár és a focista, a harmadik pedig egy királykisasszonyt vesz el feleségül, és boldogan semmit tesz.

A teljesen elszomorodott suszter nem akar többé cipőt készíteni. De ki fogja megvarrni a hétmérföldes csizmát karácsony előtt a suszter ajtaján bezörgető, csipkébe öltözött, a repüléstől kifáradt tündérnek, aki szeretne világot látni?

ALEX T. SMITH

A kisegér, aki elhozta a karácsonyt

Manó Könyvek, 2018

A könyv megható története azzal indul, hogy a szüleinek december 24-én estig segítkező Olivér csak utolsó percen tudja feladni levelét a Mikulásnak, amelyet aztán a szél kifúj a postaládából. Nem egy jötevé tündérkeresztanya segít neki, hanem egy olvasni is tudó egér, Fülöp vállalja, hogy eljuttatja a kisfiú levelét a Mikulásnak.

A „minden napra egy történet” elv szerint szerveződik a könyv: „24 és fél fejezet, egy mese és egy adventi nagy utazás, amellyel mindenki felkészülhet az ünnepre” – olvasható a fülszövegében. Az egyes részek között pedig kis feladatokat is megfogalmaz a szerző, amelyek lépésről lépésre teremtik meg az ünnepi hangulatot. A bájos humort olyan figurák garantálják, mint a tisztaságmániás patkány, az urizáló házi macska, az ünnepi hangulatot pedig nemcsak a szavak, hanem a képi világ is jól megteremti.

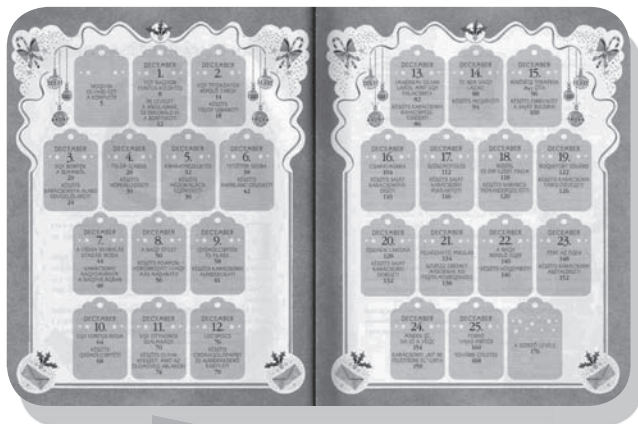

Karácsonyfa alá

Idei kiadványaik legjavából ajánlott fiataloknak, gyerekeknek több kiadó képviselője is a prae.hu irodalmi portál kérésére. Ajánlataik közül válogattunk.

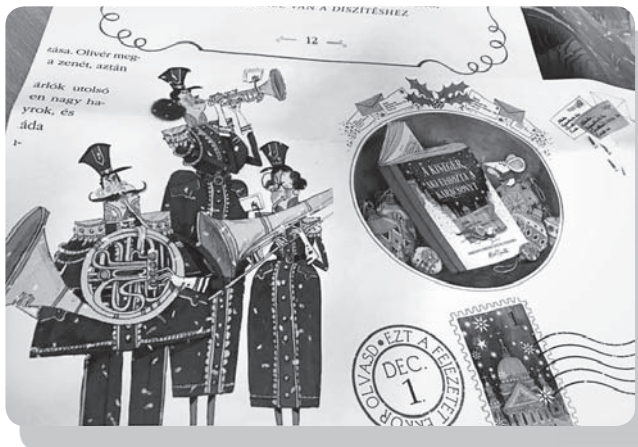
Nesbo (Pukipor 5.) karácsonyi kalandjait és az új Haig-könyvet (A fiú, akit Karácsonynak hívnak zárórész) ideális karácsonyi ajándéknak gondolja 5–8. osztályosok számára **Balázs Eszter Anna**, a *Kolibri* főszerkesztője. A kamaszoknak a nagy holland klasszikust, Tiuri lovag kalandjait (Tonke Dragt: A nagy vadon titkai) vagy Molnár Zsófi fordításában a Tükörjárók történetét ajánlja.

Kovács Eszter, a *Pagony* Kiadó tulajdonos-főszerkesztője bőven sorolja a tizenéveseket megszólító regényeket, amelyek akár a karácsonyfa alatt is jól megférnek. Szabó T. Anna – Rófusz Kinga: Adventi kalendárium, Gimesi Dóra – Szegedi Katalin: A tündér csizmája, amely tökéletes karácsonyi mese, Molnár T. Eszter – Molnár Jacqueline színpompás és szomorúan aktuális (hajléktalan főszereplővel bíró) meseregénye, a Kóbor szálló.

A Szívlapát kortárs versantológia után most a Budapest Off című, szintén Péczely Dóra által szerkesztett novellagyűjtemény teszi büszkévé **Rét Vikit**, a *Tilos az Á Könyvek* és a *Pagony* szerkesztőjét. A kötet Viki szerint nagyon izgalmas lett, „ki gondolná, hogy egy kortárs magyar novellagyűjtemény ekkora menőség lehet, nem?” – kérdi a kiadványt méltatva.

Berke Krisztina Ágnes a kolozsvári *Koinónia* Kiadó részéről, többek között Zágoni Olga népmese-paródiáját, a Kajtikó, a derék sárkányfiút emelte ki, amelyben nem a legkisebb királyfi, hanem a legkisebb

sárkány indul útnak, hogy a sárkányok becsületét visszaszerezze, hiszen az anyyi népmesén át bemocskolódott már.

Håkon Øvreås *Feketeo* című norvég gyerekregényéből idézi kedvenc részét **Illés Andrea**, a *Scolar* szerkesztője, az „első látásra szerelem” kamaszkori élményét emelve ki: „Teo megpróbálta becipelni az üzletbe a szatyrokat, ám ekkor az egyiknek leszakadt a füle. Az üvegek szétgurultak a földön, egy barna palack egyenesen az autó alatt landolt. Hasra kellett feküdnie, hogy kihalássza a kocsni alá került üveget. Amikor felállt, az autó ablaka már le volt húzva. Egy lány ült odabent, és Teóra szegezte a tekintetét. A fiú összerendezte. Hátrahőkölt, és megbotlott az egyik, üres üvegekkel teli szatyorban. A palackok megint szétgurultak. Felnézett a lányra, aki szapora állkapocsmozgással csócsálta rágógumiját, és idegesen méregette őt. Teo úgy látta, mintha hosszú, fekete haján megcsillant volna a napfény. Felegyenesedett. Érezte, hogy lángról az arca, a szíve pedig hevesen kalapál.”

Gyovai Katalin, a *Naphegy* Kiadó szerkesztője Katharina Neuschafer *A világ legszebb mondái* címmel novemberben megjelent kötetét emeli ki idei kiadványaik közül: az északi mondákon kívül a kelta, görög-római, egyiptomi és sumer mondákról is átfogó képet kap a könyv olvasója, ráadásul Nádori Lidia kitűnő fordításában ismeri meg az izgalmasabbnál izgalmasabb történeteket.

Téli segítség, tavaszi hála

Tél közeledtével időszerűvé válik a madarak etetése. Bár életük nem az ablakpárkányra vagy etetőre helyezett magvaktól függ, azért elkél a segítségünk: a rövid, hideg nappalok, dermedtő éjszakák a madarak életét is megnehezítik. Etetéskor a madarakat közelebbről megfigyelhetjük, lefotózhatjuk, hallgathatjuk a hangjukat, csodálhatjuk villámgyors röptüket, kapaszkodásukat a kiakasztott, lelógatott csemegéken.

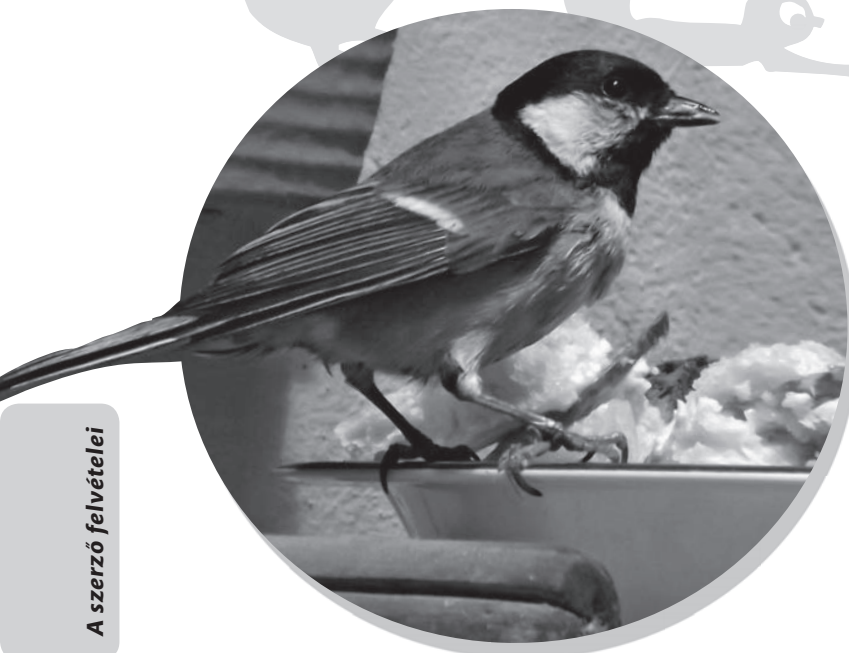
A madarak etetése december és február között ajánlott, és a legfontosabb szabály a rendszeresség. A madarak megszokják, megtalálják azokat a helyeket, ahol táplálékra bukkannak, ezért fontos a folyamatos etetésük, mert erőteljes lehűlés, viharok során a gyengébb példányok elpusztulnak, ha nem találnak a közelben elegendő mennyiségű ételmet. Az élelem lehet napraforgó, tökmag, köles, almadarabok, dióbel, szalonna.

Jutalmunk a verebek mellett erdei pintyek, széncinegék, feketeterigók, vörösbegyek, kék cinegék, esetleg fakopáncsok, csonttollúak, tengelicek társasága, éneke lehet.

Akik kerttel is rendelkeznek azok kihasználhatják a csipkebogyó, bodza, szőlő jelenlétét, a maradék száraz gyümölcsökre, bogyókra is szívesen „vadásznak” a madarak.

Ne feledjétek, a madarak majd, az idő felmelegedésével, a rovarok, legyek, szúnyogok pusztítása által sokszorosan „meghálálják” a téli segítséget!

Cimbi naplója

Sziasztok!

(104 = 8 x 13)

Ujabb levelek, kérdések, gratulációk jötek, próbálok válaszolni reájuk, most a bénábakra fontosabakra, amikből bárki tanulhat, majd a többire. Erzsónak írom, hogy IGEN. Eszternek: teccik a zírásod, de **nem értem**, hogy mit irtál... Csilla12568-nak: **én se!** Hangának és Annának ♥, Abigélnek **aszt én sem értem**, de ha a Pitagorász háromszögből számitod ki a belső szögek összegét, akkor **talán**. Az Andiknak majd **jövő hónapba** válaszolok és a többieknek is. A fijuknak annyit, hogy **Messi s Bárshelóna**. Most azomban a legfontosab a **Zangyalka! Neki** írok. Mire ti olvasátok, már minden kiderül. Sajnos, az elmúlt évekbe nem voltam sikeres a zAngyalkával. Először kiderült, hogy nem is a zablakra kell teni a levelet, hanem kívül a párkányra. Asztán volt olyan, hogy nem a **magyar** Angyalka vitte el, met sokfélék vannak ső nem értete, s kinaiul olvasott sakor kinai dolgokot hozott. **Bakancs** hejett **strandpapucst**, **focilabda** hejett **tollaslepkét**, **Ninja teknős** hejett fiju **Barbít**, s **zselés szaloncukor** hejett **rumostöltelékeset**.

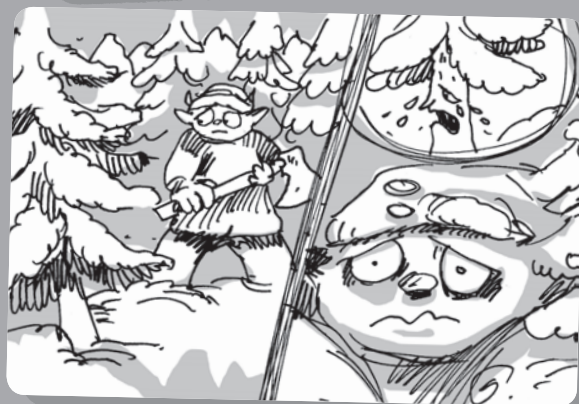
Egyépként nagyon várom, hogy kiadják a dolgozatokat, amiket a **családról** kellett írjunk. Én az ijen krejativ feladatokat sokal joban szeretem mindazt hogy **miért szeretjük a karácsonyt?** Azt hiszem, ez a **világ legbutáb** kérdése! És még az a legbutáb hogy mi lesz ha nagy lesz? Mi vagyok én: **jös???** És az is elég buta kérdés, hogy szerece iskolába járni? És az se vall tul okos felnőttre, hogy kit szerecc jobban, apucit vagy anyucit?

Nahát irtam a családról. A december az a családok ünepe. Együt a család. Mi idén is elmentünk anyuciékal, mamáékal, testvérekkel a **nagy üzletbe**. Mikor kicsi voltam, félttem ott, mert vagy 3szor elvesztem s 2szer ott felejtetek, egyszer 3 órát forogtam a forgoajtóval s kicsit elszédültem, s a **mozgolépcsőn** is felment a kezem hamarab mind a lábajim, de most már **nem** félek. Együt mentünk be s asztán mindenki ment ahova akart. Én az ijen családi öszejöveteleket szeretem, ahol 6 óra után öszejövünk, eszünk skész. A fijatal a szabaccságot szereti, de eszt az öregek nem értik. **Pedig mind aszt mongyák, ók is voltak fijatalok**. Sakor? Nem volt szabaccság? Vagy nem volt december? Vagy nem volt **nagy üzlet?**

Idén fordított **infulenzajárvány** van, de ez se rosz! Most a tanárok betegek, s tele vagyunk jukasórával. Lehet telefonozni. **Orán!** Hiába tiltakoznak, ugyis ez a **jövő**. **A jövő év pedig 2019**. Miztikus szám. A négy számjegy különbözik! Ha felcseréled, sorba lesznek a 9, az 1, a 0 s a 2... Ha öszeadod, $1+0+2=3$, s megduplázkod ($\times 2$), megkapod a kilencet. Az egyik 19, sa másik egyhilyán 20. Ráadásul ijen év még sose volt! Gondolkozatok rajta!

Éjjen a csengő, éjjen a hosszú szünet!

Helyben hagyott karácsony

Csillag István rajzai

Hogyan keltek fel időben az emberek az ébresztőóra feltalálása előtt?

Minden modern találmány közül, amelyre mindennapjaink során hagyatkozunk, talán az ébresztőóra a legszélesebb körben gyűlölt. Hangos csengése kellemetlenül ráz fel álmunkból, és visszahelyez a hétköznapok valóságába. De bármennyire rossz érzést kelt bennünk, nélkülözhetetlen szerepet játszik abban, hogy időben elkezdjük napi teendőinket. Ez azonban felveti a fontos kérdést: a vekkerek feltalálása és elterjedése előtt hogyan keltek fel időben az emberek?

Több évezredes kérdés

A történelem során a napi időszámítás is olyan jelentős kihívást jelentett az emberiség számára, hogy a legkülönbözőbb és legbonyolultabb találmányokkal állt elő megoldásképpen. Az ókori görögök és egyiptomiak napórákat állítottak és magas obeliszket emeltek, amelyek a nap állásának megfelelően árnyékukkal mutatták az időt. Az idők során az ember feltalálta a homokórát, ennek vízcseppekkel működő megfelelőjét és az időmérőként is működő olajlámpást is.

E korai találmányok között már voltak próbálkozások az ébresztőeszközre is: Kínában például egy egyenesen égő gyertya adott szakaszába szöveget szűrtak, amelyek aztán a megfelelő időpontban – amikor a gyertya odáig leolvadt – egy alatta elhelyezett fémtálcára esve hangosan csörömpöltek, felébresztve az alvókat.

Az ilyen egyszerű találmányok azonban kiszámíthatatlanok és megbízhatatlanok voltak. Amíg létre nem jöttek a precízebb mechanikai eszközök, az emberek többnyire saját belső, biológiai órájukra voltak kénytelenek hagyatkozni. Ezt az emberi szervezetben két fő rendszer szabályozza: a homeosztázis igénye, valamint az úgyne-

vezett cirkadián ritmus, árulta el Melinda Jackson, az alváspszichológia kutatója az ausztrál Melbourne-i Technikai Intézet Egyetemén.

A homeosztázist, azaz a szervezet dinamikus állandóságát az agyban található hipotalamusz szabályozza. Az alvás esetében viszonylag egyszerű a képlet: „Minél tovább vagyunk ébren, annál jobban megnő az alvási igényünk, illetve annak valószínűsége, hogy elalszunk” – mondta Jackson. „Amikor aztán elalszunk, az alvási igény elmúlik az éjszaka során” – amitől aztán felébredünk.

Efelett működik még a cirkadián ritmus, amelyet szintén a hipotalamuszban található sejtek irányítanak. E párhuzamos folyamat a nap során szabályozza az álomság és éberség fázisait. Erre hatással van a fény és a sötétség is – az éberség és az álomság állapotai általában ezért függenek össze a nappal és az éjszakával. Az ébresztőórák előtti korban Jackson szerint valószínű, hogy az emberek egyszerűen így ébredtek fel – elegendő alvás után kevésbé volt rá igényük, ráadásul már kelt fel a nap.

A kakas és a tehén

Sasha Handley, az angliai Manchesteri Egyetem vezető kora újkori történelemoktatója felhívja a figyelmet, hogy ebben a korban az emberek többsége kelet felé fordította ágyát, ahol a nap felkelt. Ennek indoklása az volt, hogy úgy hitték, Jézus ebből az irányból közelít majd feltámadásakor, egyúttal azonban megkönnyítette, hogy az emberek a napsugarakra ébredjenek reggel. „Nehéz ma már elképzelni egy olyan világot, amelyben alvási és ébredési mintáinkat közvetlenül a napnyugta és napfelkelte befolyásolja” – mondta Handley.

Egy másik egyszerű, de fontos tény, hogy régen az embereknek sokkal kevésbé állt módjukban otthonuk hangszigetelése, mint napjainkban, tette hozzá Handley. „Egy olyan társadalom számára, amely túlnyomórészt

Johannes Vermeer: Alvó lány, 1656–1657

Rajz Paul Lacroix 1885-ös viselet- és kortörténeti könyvéből (Getty Images)

mezőgazdasággal foglalkozott az ipari forradalmat megelőzően, a természet hangjai igen fontosak lehettek” – mondta. A kakaskukorékolás, a fejésre váró tehének bőgése minden bizonnyal hatékonyan ébresztette fel az embereket, és a templomi harangok is egyfajta ébresztőóráként szolgáltak.

Handley szerint továbbá a történelem során az embereknek sokkal nagyobb volt a személyes motivációjuk arra, hogy egy adott időben felkeljenek. A kora újkori Angliával kapcsolatos kutatások azt mutatják, ebben a korban a reggeli órákat spirituális időnek tartották, amikor az ember azzal fejezhette ki közelségét Istenhez, hogy egy előre meghatározott időpontban felkelt imádkozni. „Az előre megszabott időpontban való kelést az egészség és a jó erkölcs jelének tartották” – mondta Handley. „Szinte egyfajta versengés állt mögötte: minél korábban keltél fel, Isten annál jobban megáldott fizikai erősségekkel.”

Borsóköpködők

A 17. és 18. századra az önfegyelem háttérbe szorult – már ami a korán kelést illette –, miután elterjedtek az első házi ébresztőórák. Ezek az úgynevezett „lámpásórák” voltak, amelyek belül elhelyezett súlyok mozgásával ütöttek meg egy csengőt, s az felébresztette az alvót. A 19. században, aki a brit városi lakosság köréből megtehetette, „felkopogót” alkalmazott – olyan embert, aki egy hosszú bottal addig ütögette reggel a megbeszélte időpontban ablakukat, amíg fel nem ébredtek. Egyes „felkopogók” egyszerű fúvócsöveket is készítettek, amelyekkel borsókat lőttek

Középkori kéziratról (The British Library)

kuncsaftjaik ablaküvegére. Ezeket az emberi órákat az 1930-as és 1940-es évek folyamán váltották fel az immár olcsóbban elérhető ébresztőórák.

Jó dolog azonban, hogy napjainkban ennyire rájuk hagyatkozunk? Jackson szerint nem feltétlenül. Az a tény, hogy manapság a hétvége egyik fontos programpontja a későig alvás, „arra utal, hogy az embereknek több időt kellene az alvásra szánniuk a hétköznapokban – korábban kellene lefeküdnünk, de nem tesszük” – mondta. Ehelyett későbbig és többet dolgozunk, mint korábban bármikor, estéinket pedig a televíziók, laptopok és mobiltelefonok töltik ki. „Az alvás nem élvez elsőbbséget – mondta Jackson, így nincs igazán más választásunk, mint ébresztőt használni.”

E tekintetben Handley szerint a történelem szolgálhat néhány tanáccsal. A kora újkori források alapján úgy tűnik, az emberek ekkoriban igen nagy értéket tulajdonítottak az alvás jótékony hatásainak. „A jó alvás szerves része volt az egészségmegőrzési rutinjuknak” – mondta.

Az éjszaka igen szertartásos része volt a napnak: az emberek altató hatású növényi italokat fogyasztottak, nyugtató illatú virágokkal tömték ki párnáikat, és medítáltak vagy imádkoztak lefekvés előtt, esetleg olyan monoton, de kikapcsoló tevékenységet gyakoroltak, mint a hímzés. Ha tanácsot kellene megfogadnunk a múltban élt emberektől, Handley szerint a legfontosabb az lenne, hogy „helyezzük vissza az alvást 24 órás ciklusunk középpontjába! Becsüljük nagyra és leljük kedvünket benne. Ez a legjobb dolog, amelyet az ember saját magáért tehet.” Ráadásul így az ébredés sem lenne annyira nehéz.

(Forrás: *Múlt-kor történelmi magazin*)

Erdélyi írók karácsonyi írásai

	Szász Endre novellája	Anyós párja	Számítógép memóriája	Maros megyei falu	A szén vegyjele	Téli sport	A bal is az, a jobb is az	Lóbiztató szó	Nyer, közepén!	Női név (szeptember 15.)	Svéd autójel	Szlovák, gúnyosan	Kés, olló része	Katonai szövetség	
Sipos Domokos novellája															Gyallay Domokos novellája
Csökken a víz szintje					Ehhez hasonló						Kenőanyag				
					Szemmel figyel						Vakond igéje				
Európai nép					Ellenben				Ezen a helyen				Vonalzó-féleség		
					Patás állat				Névelő				Hint		
Földet forgat			Elgondolkozott					Áramforrás, röv.				Fűszerez			
			Első osztályú					Nulla				Betűvetés			
A vicben kettő is van!	Modellt álló								Strázsál					Urán vegyjele	
	OK!													Idegesítő	
Életúr															
Indokkal kapcsolatos (OKI)				Szilvaszárítás							Gabonafajta				
											Vezetékben kering				
Nem tud beszélni														Avar közepe!	
														Szélhámos	
Ipszilon	Arzén vegyjele												Egyetemi tagozat		
	Lem regénye												Méhek lakják		
Szintén			Zorro jele												
			Páras									Száraz növényi szár			
Viccelődés															
Az élen					A sugár jele	Király, régiesen	Amely tárgy		Rangjelző szó	Függőzár	Lengyel autójel			Kiló	
											Amper			Fonó-eszköz	
Kis szárnyas állat								Pápai szolga (ALATERE)							
								Tanit							
Izmos					Női név (május 13.)						Férfi név (április 2.)				
					Az orrához						Szoknya				
Szerb város				Férfi név (május 18.)					Felső végtag				Üres kád!		
				Mutató névmás					Tupoljev repülőgépe				Kutya		
A szélein tapos!		Lenti helyre					Innivaló					Szántó-eszköz			
		Ausztria autójele					Az energia jele					Orvosnál mondjuk			
Szám is, betű is	Kacsó Sándor novellája														

1

2

3

4

KÓNYA ÉVA

Az áldott állapotú Mária középkori táblaképeken

A gyermekét váró Mária talán éppen magzata mozdulatait tapintja ki (Antonio Veneziano: *Várandós Madonna*, 14. századi oltárkép)

A reneszánsz kori művész festményén Mária várandósságát magzatának sugárkoszorúba foglalt képe jelzi (Ehrfurti Mester: *A fonó szűz*, 1400 körül)

Az ismeretlen osztrák festő németújvári oltárképén a viselős Mária baljában orsót, jobb kezében fonalat tart, székének karfáján angyalok térdelnek, feje fölött galamb alakjában a Szentlélek látható (*Fonó Mária*, 1420-as évek)

A 15. századi művész az állapotos Máriát kezében a szűzi tisztaságot jelképező liliomággal, mögötte angyalok által tartott drapériával ábrázolta (Ismeretlen itáliai festő: *Várandós Madonna*, 1490)

A gyermekét váró Madonna angyalok és Szent József társaságában (Ismeretlen francia mester: *Mária karácsony előtt*, 15. század)

IHS (Iesus hominum salvator: Jézus, az emberek üdvözítője) krisztogrammal (Krisztus-monogrammal) ábrázolt Mária, feje fölött az Istent szimbolizáló háromszöggel és a Szentlélekkel, lába alatt az eltiport Sántát jelképező kígyóval

Rendeld meg most
a **Cimborát**
a 2018-2019-es tanévre!

Éves előfizetési díj:
30 lej (3,33 lej / lapszám)
Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:
4 lej / lapszám.

- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon •
- írd a cimboramail@gmail.com címre •

www.cimboranet